

Ilski Kazimierz, rec. książki: G. Prinzing, *Ortsnamenindex zu stadtgeschichtlichen Arbeiten aus der Byzantinistik*, Wiesbaden 1994, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1995, t. 7, s. 402.

<https://doi.org/10.14746/bp.1995.7.46>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54246>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

G. Prinzing, *Ortsnamenindex zu stadgeschichtlichen Arbeiten aus der Byzantinistik*, Wiesbaden 1994, ss. 70.

Przygotowany pod kierownictwem G. Prinzinga indeks stanowić ma instrument pomocniczy dla tych wszystkich, którzy zajmują się historią miast bizantyjskich. Nie jest to praca mechanicznie zestawiająca nazwy miast i podająca stosowne adresy bibliograficzne. W wielu wypadkach doprowadzono do „zmniejszenia” liczby miast przez uzgodnienie pisowni ich nazw i dokładnego położenia. Wybór prac został uzasadniony we wstępie i spełnia wszystkie racjonalne elementy decydujące o stworzeniu „technicznego” instrumentu mogącego przyspieszyć niejedną procedurę badawczą. Aby dać pogląd o zawartości indeksu wymienię tu wszystkie opracowane książki i artykuły: M. Angold, *Archons and Dynasts. Local Aristocracies and the Cities of the Later Byzantine Empire*, w: *The Byzantine Aristocracy IX to XIII Centuries*, wyd. tegoż, Oxford 1984, s. 236-253; Ch. Bouras, *City and Village: Urban Design and Architecture*, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 31, 2 (1981), s. 611-653; D. Claude, *Die byzantinische Stadt im 6. Jahrhundert*, München 1969, s. XXI + 257 + 16 map; F. Dölger, *Die frühbyzantinische und byzantinisch beeinflusste Stadt (V.-VIII. Jahrhundert)*, w: tegoż, *Παράσπονά. 30 Aufsätze zur Geschichte, Kultur und Sprache des byzantinischen Reiches*, Ettal 1961, s. 107-139; Vera von Falkenhausen, *Die Städte im byzantinischen Italien*, *Mélanges de l'École Française de Rome. Moyen Age* 101 (1989), s. 401-464; E. Kirsten, *Die byzantinische Stadt*, w: *Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten-Kongress, München 1958*, München 1958, s. 1-48, przypisy wg osobnej paginacji 1-32; J.-M. Martin/G. Noyé, *Les villes de l'Italie byzantine (IXe-XIIIe siècle)*, w: V. Kravari/J. Lefort/C. Morrisson ed., *Hommes et richesses dans l'Empire byzantin, II: VIIIe-XVe siècle*, Paris 1991, s. 27-62 + 8 map; W. Müller - Wiener, *Von der Polis zum Kastron. Wandlungen der Stadt im Ägäischen Raum*, *Gymnasium* 93 (1986), s. 435-475 + 5 szkiców; G. Ostrogorsky, *Byzantine Cities in the Early Middle Ages*, *Dumbarton Oaks Papers* 13 (1959), s. 4-66; J.-M. Spieser, *L'évolution de ville byzantine de l'époque paléochrétienne à l'inconoclasme*, w: *Hommes et richesses dans l'Empire byzantin, I: IVe-VIIe siècle*, Paris 1989, s. 97-106; P. Tivčev, *Sur les cités byzantines aux XIe-XIIe siècles*, *Byzantinobulgarica* 1 (1962), s. 145-182.

Kazimierz Ilski

Fest und Alltag in Byzanz, hrsg. von G. Prinzing u. D. Simon, München 1990, ss. 227.

Święto i dzień powszedni w Bizancjum – pod takim tytułem G. Prinzing i D. Simon wydali jedenaście artykułów w księdze poświęconej wybitnemu badaczowi dziejów bizantyjskich Hansowi-Georgowi Beckowi. Autorzy poszczególnych rozpraw poruszyli różnorodne dziedziny życia. W niniejszej notatce możemy zaledwie wskazać na zawartość tomu i zarysować podstawowe tezy. (1) W. Puchner, *Zum „Theater” in Byzanz. Eine Zwischenbilanz* (s. 11-16). Autor dokonał przeglądu dotychczasowych prac oraz poglądów i domaga się dalszego, bardziej precyzyjnego rozróżnienia w bizantyjskich źródłach terminów θεατρον i δεῖμα. (2) H. Hunger, *Reditus Imperatoris* (s. 17-35). Podstawowym założeniem autora jest twierdzenie, że do największych przeżyć i doświadczeń starożytnych ludzi należało spotkanie numinosa. Bez względu na to, jaką formę by przybrał. Obraz władcy, a także sam bizantyjski cesarz stawał się tutaj szczególnym punktem odniesienia. (3) S. N. Troianos, *Zauberei und Giftmischerei in mittelbyzantinischer Zeit* (s. 37-51). Troianos przedstawia nie tylko różnorodne formy czarów i przesądów, ale przede wszystkim sposoby walki z nimi. Stwierdza, że tam gdzie ich usunięcie nie było możliwe, Kościół zmierzał do przyjęcia kontroli nad zabobonnymi praktykami. (4) A. E. Laiou, *Händler und Kaufleute auf dem Jahrmarkt* (s. 53-70). Jest to próba uchwycenia dwóch wymiarów jarmarku

– ekonomicznego i kulturowego, jako festynu. Autorka wnikliwie pokazała socjologiczne konsekwencje tego faktu. (5) J. Koder, „*Wer ander eine Grube gräbt...*” – *Die Bezeichnung βόθρος im „Eparchikon Biblion”* (s. 71-76). Koder stwierdza, że znalezienie ekwiwalentu dla terminu βόθρος nie jest proste, a cytowane przysłówie jest tylko pretekstem do dalszych poszukiwań. Artykuł uzupełniono przekładem „Eparchikon Biblion”. (6) H. Eideneier, *Ptochoprodromos’ Tafelfreud und Tafelleid* (s. 77-90). Także w tej rozprawce spotykamy rozważania językowe, tym razem o stole i przekład Ptochoprodromosa. (7) A. Kazhdan, *Der Körper im Geschichtswerk des Niketas Choniates* (s. 91-105). Autor poszukuje w dziele Niketasa Choniatesa odpowiedzi na następujące pytania: Co wiemy o wyobrażeniach Bizantyjczyków o ciele? Co oni myśleli o ciele? Co myśleli o ciele z krwi i kości z pominięciem sensów teologicznych? Jakie miejsce zajmowało owo wyobrażenie w obrazie świata? Jakie doczesne funkcje ciała interesowały Bizantyjczyków najbardziej? Ponieważ nie jest to traktat filozoficzny lub dzieło o fizjologii człowieka, analizie można było poddać tylko pojęcia stosowane w figurach retorycznych, zwłaszcza metaforach. Statystyczna metoda badań nie jest być może optymalnym rozwiązaniem, pozwala wszak zidentyfikować pewien system pojęć. (8) F. Winkelmann, *Über die körperlichen Merkmale der gottbeseelten Väter. Zu einem Malerbuch aus der Zeit zwischen 867 und 913* (s. 107-127). Dziełem, które wymieniono w tytule, zajmowano się już wielokrotnie od momentu jego wydania (1861). Autor, jak sam pisze (s. 107), przystąpił do jego bardziej intensywnego wykorzystania. Już w tytule zaznaczony terminus a quo 836 r. jest nowym głosem w dyskusji. (9) V. von Falkenhausen, *Petri Kettenfeier in Byzanz. Phantasien über ein Apostelfest* (s. 129-144). Autorka zajęła się powstaniem tradycji święta zrzucenia łańcuchów przez św. Piotra. Prześledziła źródłową recepcję tego wydarzenia i los samych relikwii. Ostrożnie stawia tezę, że święto to wprowadzono w Konstantynopolu za Bazylego I, w części ze względów politycznych. (10) G. Dagron, *Das Firmament soll christlich werden. Zu zwei Seefahrtskalendern des 10. Jahrhunderts* (s. 145-156). „Bez wątpienia niebo trudniej jest schrystianizować niż ziemię” pisze Dagron (s. 145). W istocie, nawet w pismach Ojców Kościoła łatwo przekraczano granicę między symbolicznym a heretyckim sensem imion, które nadawano obiektom firmamentu. „Niebo najwyraźniej obojętnie pozwalało współwystępować obok siebie elementom pogańskim i chrześcijańskim” (s. 146). (11) G. Podskalsky, *Ruhestand oder Vollendung? Zur Symbolik des achten Tages in der griechisch-byzantinischen Theologie* (s. 157-166). Symbolika liczb jest nieco obca współczesnemu człowiekowi, zauważa Podskalsky (s. 157), ale w kręgu grecko-bizantyjskim, a także łacińskim, stanowiła ona w literaturze i sztuce centralny punkt wszelkich interpretacji. W tej mnogości odniesień jest rzeczą interesującą, na jakich fragmentach Starego Testamentu opierali się Bizantyjczycy nadając liczbie osiem sens symboliczny. Rozważaniami objął autor spuściznę od Teodoretę do Grzegorza Palamasę.

Bizantyjniści oraz przedstawiciele innych dyscyplin otrzymali do rąk zbiór artykułów o bardzo różnorodnej problematyce. Są to studia najczęściej bardzo wnikliwe. Stanowią one znakomite uzupełnienie kilku prac, które ukazały się w ostatnim czasie i odnoszą się do życia codziennego w Bizancjum.

Kazimierz Ilski

The Roman and Byzantine Army in the East, ed. by E. Dąbrowa, Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 1994, ss. 311.

В сентябре 1992 г. в Ягеллонском университете состоялся представительный международный colloquium, результатом которого явился выход сборника научных статей *Армия Рима и Византии на Востоке*. В издании приняли участие археологи, эпиграфисты, исследователи нарративной традиции из Польши, Великобритании, США, Франции,